

Силабус курсу:

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ

Ступінь вищої освіти:	магістр
Спеціальність:	101 – Екологія
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	осінній
Кількість кредитів ЄКТС:	6
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	іспит

Автор курсу та лектор:

к.г.н., доц., Лисиця Вікторія Євгенівна, к.т.н., доц. Зубцов Євген Іванович,

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

доцент кафедри хімічної інженерії та екології

посада

velisica2016@gmail.com

електронна адреса

+38-050-97-568-90

телефон

Skype: velisica2016

месенджер

415ЛК

консультації

Викладач лабораторних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач практичних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

* – 1) дані підрозділи вносяться до силабусу в разі, якщо практичні та (або) лабораторні заняття проводить інший викладач, котрий не є автором курсу та лектором; 2) припустимо змінювати назву підрозділу на «Викладач лабораторних та практичних занять:», якщо лабораторні та практичні заняття проводить один викладач, котрий не є автором курсу та лектором.

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу:

Дисципліна «Екологічна політика та екологічний аудит.» є комплексною дисципліною фахової підготовки магістра-еколога, що призвана забезпечити здобувачів вищої освіти комплексом знань, умінь та навичок, необхідних для застосування в професійній діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища та збалансованого природокористування (дослідження екологічних процесів та екологічне управління суспільними виробничими та невиробничими процесами життєдіяльності людини). Метою дисципліни «Екологічна політика та екологічний аудит.» є вивчення наукових засад та законодавчих основ охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, стратегічних цілей та основних інструментів реалізації державної екологічної політики; теоретико-методичної бази екологічного аудиту як управлінського інструменту, методології, що ґрунтується на системному підході, за допомогою яких оцінюється екологічна ефективність управління підприємством, галуззю з метою збереження навколишнього природного середовища і забезпечення власної екологічної безпеки та конкурентоспроможності.

Результати навчання:

Знати:

- основи раціонального природокористування;
- екологічні закони, правила, принципи як теоретичні засади державної екологічної політики;
- законодавчі основи охорони навколишнього природного середовища;
- принципи міжнародного права навколишнього середовища;
- головні екологічні проблеми України: причини виникнення та способи розв'язання;
- стратегічні цілі і основні інструменти реалізації державної екологічної політики;
- новітні досягнення, необхідні для дослідницької та/або інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування;
- методологічні засади екологічного аудиту; загальні вимоги до процедури його проведення;
- типовий зміст екологічної аудиторської оцінки зони господарської діяльності;
- нормативно-законодавчі акти у сфері еколога-аудиторської діяльності.

Уміти:

- використовувати концептуальні екологічні закономірності у професійній діяльності;
- демонструвати обізнаність щодо новітніх принципів та методів захисту навколишнього середовища;
- приймати обґрунтовані рішення щодо механізму реалізації виваженої екологічної політики на різних рівнях регіоналізації;
- обґрунтувати та аналізувати заходи державних цільових та інших екологічних програм;
- оцінювати ефективність і достатність заходів щодо охорони навколишнього природного середовища і здоров'я людей;
- доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу;
- оцінювати ступінь екологічної безпеки та ефективності

екологічного управління на підприємстві чи організації;
 - формувати висновки та рекомендації за результатами здійсненого екологічного аудиту.

Передумови до початку вивчення:

Ефективність засвоєння змісту дисципліни «Екологічна політика та екологічний аудит» значно підвищиться, якщо здобувач вищої освіти попередньо опанував матеріал таких дисциплін як: «Екологічне право і природоохоронне законодавство»; «Нормування антропогенного навантаження на навколишнє середовище»; «Організація та управління в природоохоронній діяльності».

Мета курсу (набуті компетентності)

Внаслідок вивчення даного навчального курсу здобувач вищої освіти набуде наступних компетентностей:

1. Здатність розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку; визначати механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних / дезінтеграційних процесів.
2. Здатність застосовувати знання зі сталого розвитку соціально-економічних систем для обґрунтування рішень, пов'язаних з розвитком даних систем та при розробці стратегій соціально-економіко-екологічного розвитку регіонів.
3. Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.
4. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	Екологічна політика: основні терміни та визначення	2/0/2	Поняття «політика». Предмет, мета і завдання державної політики. Екологічна політика держави. Мета державної екологічної політики. Сучасні екологічні виклики. Глобальні та регіональні екологічні проблеми (зростання населення Землі, процеси урбанізації, знищення лісів, інтенсивне й нераціональне використання енергоресурсів, забруднення ґрунтів, водойм і повітря, зменшення біорізноманіття).	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
2.	Наукові засади раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища	2/0/2	Поняття системи “природа – господарство – людина”. Ідеї В. Вернадського про “ноосферу”. Концепція сталого розвитку (Sustainable Development). Екологічна безпека. Економічний аспект екологічної безпеки. Концепції регулювання взаємовідносин людини і природи. Концепція біотичної регуляції навколишнього середовища. Ідея коеволюційного розвитку людини і природи. Концепції “неотехнооптимізму”	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
3.	Екологічні закони, правила, принципи як теоретичні засади державної екологічної політики	2/0/2	Основні екологічні закони. Закон максимізації енергії та інформації в еволюції. Закон розвитку системи за рахунок довкілля. Закон фізико-хімічної єдності живої речовини В. Вернадського. Екологічні аксіоми Б. Коммонера. Закон обмеженості ресурсів. Правило 1%. Принцип збалансованого природокористування. Закон неусунення відходів і побічних впливів виробництва. Правило "екологічне – економічне". Закон компонентної і територіальної екологічної рівноваги. Закони охорони природи П. Ерліха. Правило економіко-екологічного сприйняття Дж. Стайкаса. Принцип віддаленості події.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
4.	Законодавчі основи охорони навколишнього природного середовища	2/0/2	Конституційні положення. Завдання законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Основні принципи охорони навколишнього природного середовища. Законодавство України про охорону навколишнього природного середовища. Освіта і виховання в галузі охорони навколишнього природного середовища. Гарантії екологічних прав громадян. Економічні заходи забезпечення охорони навколишнього природного середовища.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
5.	Принципи міжнародного права навколишнього середовища та міжнародні екологічні угоди	2/0/2	Принцип суверенного права держав розробляти свої природні ресурси. Принципи: превентивності, співробітництва, сталого розвитку, "забруднювач платить". Принцип попередження (перестороги). Конвенція щодо створення глобальних систем моніторингу навколишнього середовища (1972). Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, які перебувають під загрозою зникнення (1975). Всесвітня хартія природи (1982). Конвенція про охорону біологічного різноманіття (1992). Монреальський протокол (1987). Паризька угода (2015).	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
6.	Стратегічні цілі та інструменти державної екологічної політики	2/0/2	Стратегічні цілі та завдання. Принципи реалізації державної екологічної політики. Основні інструменти реалізації державної екологічної політики. Правове регулювання. Державне регулювання використання природних ресурсів. Екологічні комунікації. Оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка. Екологічні сертифікація та маркування, екологічне управління, екологічний аудит. Екологічний облік та електронне екологічне урядування. Фінансові та економічні інструменти. Моніторинг та природоохоронний контроль. Інтегрований дозвіл. Очікувані результати.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
7.	Історія становлення, предмет і завдання екологічного аудиту.	2/0/2	Суть і предмет аудиту. Поняття та визначення екологічного аудиту. Організація аудиторської фірми. Вимоги до підприємств як учасників системи екологічного менеджменту і об'єктів екологічного аудиту. Місце екологічного аудиту в системі державного екологічного управління, рівні його запровадження	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
8.	Суть, мета, об'єкти і суб'єкти екологічного аудиту	2/0/2	Сфери проведення і структурні складові екологічного аудиту. Критерії, форми та види екоаудиту: Його суть, мета і завдання . Об'єкти і суб'єкти екологічного аудиту, вимоги до них. Зразки Європейських стандартів по екологічному аудиту. Стандарт аудиторського звіту Європейського банку реконструкції і розвитку	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
9.	Принципи екологічного аудиту	2/0/2	Вимоги до екоаудиту. Загальні принципи екологічного аудиту. Методи екологічного аудитування. Інформаційне забезпечення екоаудиту. Сертифікація екологічних аудиторів	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
10.	Критерії і докази екологічного аудиту	2/0/2	Система екологічного аудитування. Критерії екоаудиту. Екоаудиторські докази. Достовірність даних та висновків екологічного аудиту	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
11.	Документальне оформлення екологічного аудиту	2/0/2	Договір між замовником і виконавцем. Поняття і класифікація аудиторських доказів. Вимоги до аудиторських доказів. Процедури отримання аудиторських доказів. Звіт про екологічний аудит. Висновки обов'язкового екологічного аудиту. Мета і завдання аудиту мінімізації відходів	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
12.	Процедури екоаудиту	2/0/2	Загальні правила, порядок і процедури проведення екологічного аудиту. Методологія екоаудиту. Оцінка екологічного стану ділянки підприємства. Типовий процес екологічного аудиту. Екоаудит мінімізації відходів виробництва. Програма екологічного аудиту	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
13.	Впровадження і забезпечення функціонування системи управління навколишнього середовища на базі стандартів ISO 14000	2/0/2	етапи і особливості робіт на об'єктах із впровадження ISO 14000. Вміти розробляти документацію із системи управління навколишнього середовища на об'єктах впровадження. Аналізувати ефективність перевірки системи управління навколишнього середовища. Знати особливості підготовки до сертифікації і стандартизації систем управління навколишнім середовищем на відповідність ДСТУ ISO 14001 та сумісної сертифікація систем управління навколишнім середовищем і систем управління якістю	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
14.	Міжнародний досвід	2/0/2	Використання екологічного аудитування	Участь в

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
	екологічного аудиту. Екоаудит у сучасній економіці України		в Європейському Співтоваристві. Практика екоаудиту в США. Досвід Канади по застосуванню екологічного аудиту. Законодавчо – правові основи системного екологічного керування в Україні. Екологічний аудит як складова екологоекономічного механізму керування природоохоронною діяльністю і природокористуванням. Екоаудит в інвестиційному процесі, приватизації і захисті інтересів товаровиробника.	обговоренні Тести Індивідуальні завдання

Рекомендована література

1. Екологічна політика / М. І. Хилько . – К. : Абрис, 1999. – 363 с
2. Синякевич І. М. Інструменти екополітики: теорія і практика. — Л.: ЗУКЦ, 2003.
2. Дьомін В. О. Вступ до екологічної політики. — К.: Тандем, 2000.
3. Лазор О. Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади: Монографія / Передмова і заг. наук. ред. проф. М. Д. Лесечка. — Львів: Ліга-Прес, 2003.
4. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку. Документ підготовлено в рамках проекту ПРООН/ГЕФ “Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного управління”. – К., 2007. – 184 с.
5. Міжнародне публічне право [Текст] : підручник / [В. М. Репецький та ін.] ; за ред. проф. В. М. Репецького ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин. - 2-е вид., стер. - К. : Знання, 2012. - 437 с.
6. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : Закон України №1264-ХІІ від 25.06.1991 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1085.32.40&nobreak=1>
7. Шапоренко О.І. Екологічний аудит.-Донецьк: НОРД-ПРЕС, 2004. -102 с.
8. Кононенко О. Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник / О. Ю. Кононенко. – К.: ДП "Прінт сервіс", 2016. – 109 с.
9. Прилипко В. А. Стратегія сталого розвитку природи та суспільства: навчально-методичний посібник / В. А. Прилипко, В. М. Боголюбов, Л. Е. Піскунова. – К.: Видавничий центр НАУ, 2008. – 118 с.
10. . Екологічне управління: Підручник /В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. –432с.
11. Аудит: Застосування міжнародних стандартів в аудиторській практиці України: Навчальний посібник. – К.: ТОВ „ІАМЦ АУ „Статус”, 2005. – С. 7-22
12. . Екологічний аудит: Навчальний посібник / Медведєва О.В., Немировський Я.Б., Мартиненко А.П., Мартиненко В.Г. – К – 270 с.
13. Екологічний аудит: Посібник з екологічного менеджменту й екологічного аудиту // Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В. М. та ін. - К.: Символ, 1997. - 221 с.
14. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року ПРОЕКТ-2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf.
- 15.Український національний посібник з використання процедури стратегічної екологічної оцінки в рамках національної системи прогнозування, планування та екологічної оцінки. Під ред. О.Борисова, А.Юркевичюте, Г.Мартонакова. Харків, 2007, Видавництво Академії Наук України (укр.)

16. Закон України "Про екологічний аудит". - Київ, 27 червня 2004, № 1862- IV.

17. Указ Президента України № 722 / 2019. Про цілі сталого розвитку України до 2030 року від 30.09.2019 року.

Методичне забезпечення

1. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Екологічна політика та екологічний аудит» (для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 101 «Екологія») (Електронне видання) / Укл. В.С. Лисиця, Є.І. Зубцов – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2021. – 105 с.

2. Методичною основою викладання дисципліни є нормативно-правова база (документи) у сфері реалізації екологічної політики і здійснення екологічного аудиту, науково-навчальна і науково-методична література, навчальні програми, статистичні дані. Матеріали для дистанційного навчання.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	20
Тести	25
Індивідуальні завдання	25
Іспит	30
Разом	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Студент може пройти певні онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. Під час виконання завдань студент має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями. Списування є забороненим.

Завдання і заняття:

Всі завдання, передбачені програмою курсу мають бути виконані своєчасно і оцінені в спосіб, зазначений вище.

Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені за дозволом декана.

Поведінка в аудиторії:

На заняття студенти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.

Під час занять студенти:

- не залишають аудиторію без дозволу викладача;
- не заважають викладачу проводити заняття.

Під час контролю знань студенти:

- є підготовленими відповідно до вимог даного курсу;
- розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб);
- не заважають іншим;
- виконують усі вимоги викладачів щодо контролю знань.